

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 29. januarija 1879.

Obseg: Pomemba soli za kmetijstvo. (Kon.) — Da kokoši po zimi pridno jajca nesó. — Soja = fižolica. — Hude stiske naših kmetov. — Črtice iz Bosne. (Dalje.) — O dr. Jos. Perwolfovem delu „Slavjansko-orientalno vprašanje“ zvanem. — Slovansko slovstvo. — Čujte, čujte, slovenski možje, ki boste letos volili nove poslance v državni zbor dunajski! — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Pomemba soli za kmetijstvo.

(Konec.)

Kakor za rastlinstvo, tako in še bolj važna je sol za živalstvo. Poglejmo, zakaj?

Naj memogredé le omenimo, da uže v starodavnih časih so sol imeli za „bistvo vse moči in vsega dobrega“. Cerkvi sami, katera pri krstu rabi sol, je ona znamenje večnega življenja.

Obstojni deli soli — klor in natrium — delujejo pri napravljani krvi, kakor tudi mnogih drugih stvari, iz katerih obstaja človeško in živalsko truplo.

Bistveni del želodčevega soka je solna kislina, ki jo sol v sebi ima in brez katere bi želodec človeški in živalski ne mogel povžitega živeža prekuhavati.

Drugi obstojni del soli — natrium — pa se v životu porabi za to, da se dela žolc.

Če je človeku in živini vstvarjen želodec tako, da napravlja solno kislino, je s tem dokazano, kako potrebna je sol vsaki živi stvari. S soljó, ki jo človek ali živina povžije, pride tedaj več solne kisline v želodec, pa ta sol, ki sta človek ali živina jo dobila, draži tudi želodec v to, da on še več solne kisline izceja.

Če pa želodec uže pri navadni meri živeža potrebuje solne kisline, da more prekuhovati (prebavljati) povžiti živež, temveč je potrebuje, če želodec dobí več živeža, kakor je treba, ali če je živež kakor koli spriden, da ga naravna mera želodčeve solne kisline prekuhati ne more. Takrat tedaj še posebno potrebuje živina soli, ki je, tako rekoč, pripraga želodčevi solni kislini.

Če kaj več soli pride v živinski život, kakor je je treba, jo ledice iz krvi ločijo in po scavnici iz života odstranijo.

Da že divja živina, katera od rastlinstva živi, po soli zeló hrepení, to je dokazano s tem, da v Paragvaji v južni Ameriki prežvekovalci v celih tropah na milje daleč take kraje sledijo, kjer slano zemljo najdejo. Tudi je znano, da divjaščino privabimo sem ali tje s pokladanjem koščkov kamnitne soli. Tudi vidimo, da naši domači živini sol dobro tekne, da pa hirati začne, če poprej vajena soli, je ne dobiva več.

Če domačo živino odebeliti (pitati) hočemo, jej dobro tekne, če krmi dodajamo nekoliko soli, kajti če želodec dobiva soli, dobiva ž njo tudi moč, da lože prekuha več krme. Meso s soljo pitane živine, je bolj

okusno in mastno. Angleži, katerim je tako meso po pravici priljubljeno, ne pozabijo nikoli, pitavni živini pokladati soli.

Po več skušnjah je tudi izpričano, da, če se breji živini poklada sol, ona dober vpliv ima na mladega v maternem telesu.

Tudi to je po skušnjah dokazano, da pri molznih kravah sol dela na to, da je mleka več in da mleko več smetane ima. Tudi nekateri živinorejci trdijo, da krave dalje časa molzejo, če se jim soli daje. Ovcam nareja sol bolj volno.

Sploh nareja sol živino močnejšo v miskah, hrustancih in kostéh, pa tudi gnoj njen dobiva po soli več gnojne moči.

Iz vsega tega je razvidno, kako koristna je sol živini in da gospodar nič ne zavrže, če je živini sol privoščil.

Gospodarske skušnje.

Da kokoši po zimi pridno jajca nesó.

Da kokoši pozimi pridno jajca nesó in sicer tako pravilno in obilno kakor poleti, to je odvisno najbolj od hrane, ki jo dobivajo. Kokoši živijo od rastlin in živali. Poleti hodijo okoli in dobivajo raznotero hrano; brskajo po zemlji in izbrskajo obilno črvov in drugih živalic, od katerih se deloma redijo. Ker pa te živalske hrane pozimi ne dobivajo, naj se jim namesti nje daje mesá. De Sora, ki blizo Pariza redi 100.000 kokoši, dobiva skoro od vsake kokoši na leto blizo 300 jajc. To pa doseže s tem, da daje svojim kokošim obilo mesá. On je namreč posestnik konjederšnice, in zakolje vsak dan za svoje kokoši 22 kónj. Opomniti pa je tū, da De Sora ima svoje kokoši pozimi v zakurjenih prostorih.

Naj pri tej priliki našim bralcem povemo še nekaj o vrednosti jajc.

Jajca vsi jemo, al mnogi ne poznajo prave vrednosti jajca, to je, oni ne vedó, koliko redivnega ima jajce v sebi v primeri z drugim živežem, posebno z mesom.

Naj zato našim bralcem podamo sledečo tablico na pregled, na kateri vidijo, da v 100 delih je

v mesu		v jajci	
vode	77.50	vode	74.7
beljakovca	18.00	beljakovca	13.1
maščobe	3.6	maščobe	10.4
drugih redilnih snov	2.5	drugih snov	0.5

vrh tega pa celó malo rudninskih soli, fosforne kisline in apna.

Če tedaj v gori kazanem pregledu v o d o odšte-jemo, vidimo, da v 100 funtih mesá in jajic je po 24 funtov redivnih stvari, da tedaj jajca prav tako redijo, kakor mesó.

Računajmo, na pr., da 100 kil govejega mesa veljá 60 gold., tedaj po takem kupimo 24 kil redivnih delov v govejem mesu s 60 gold., v 100 kil. jajic je pa tudi 24 funtov redivnih stvari, — tedaj ima 100 kil jajic prav tisto vrednost kakor 100 kil mesá, namreč 60 gold.

Po takem gre tedaj le za to, da izvemo, koliko jajic je treba, da vagajo 100 kil.

Jajca, se ve da, so pa nekatera večja, nekatera manjša, nekatera ložja, nekatera težja, zato bi prav za prav morala cena jajic različna biti in bi se jajca ne prodajala po številu, ampak na vago. Srednje veliko jajce tehtá 50 gramov, zato gre 20 kokošjih jajic srednje velikosti na 1 kilo, in po takem vaga 2000 jajic 100 kil. Po vsem tem bi, če je 100 kil mesá vredno 60 gold., 2000 jajic tudi vredno bilo 60 gol.

Čeravno sta si meso in jajce v redivnosti enaka, ima jajce še vendar nekako prednost pred mesom zato, ker je jajce lažje prebavljivo in v kri prestopi vse, kar jajce v sebi ima, kakor je to tudi z mlekom.

Kmetovalec dobí tudi od iste množine krme več jajic, kakor pa mesá, zato naj bi kokošjo rejo bolj v svojo skrb jemal. Na Francoskem, še bolj na Angleškem sila veliko jajic povžijejo, zato so Francozi in Angleži jako marljivi o kokošji reji, posebno pa Francozi, ki veliko milijonov jajic vsako leto na Angleško izvozijo.

Soja = fižolica.

Preteklo leto mi je častiti gosp. Fr. Schollmayr nekoliko zrn te fižolice z izrečeno željo poslal, naj rezultat pridelka v „Novicah“ objavim. Evo ga!

Vsadil sem 70 zrn rumene, rujavé (temno-rudeče) 45, od črne (temno-modre) pa 38 zrn. Nekaj zrn sem razdelil drugim, a kakor da bi jih bil proč vrgel. Črna soja se ni na nobeno stran dobro ponesla, pridelka je malo in malo pridnega dala, zato, čeravno so bile vse tri sorte na enaki apneni, dobro pognojeni zemlji in na bolj severni legi v začetku meseca maja po 26 cm. vsestransko narazen, in 1½ cm. globoko vsajene so vsa zrna kalila. Črna soja ni tedaj po tej skušnji priporočila vredna. Od rumene soje sem pridelal 9100, od temno-rudeče pa 4207 lepih in jedernatih zrn; una tehtajo ¼ litra 20, druga pa 19 dg. Zdi se mi, da sem jih pregosto sadil, kajti stranska stebila, ki so imela več prostora za izraščo, so do 210 zrn nastavila in dozorela. Eno tako steblo s stroki vred sem dal učitelju gosp. Fl. Rozmanu, ki je sedaj v Podkraju kot učitelj.

Josip Zelen.

Hude stiske naših kmetov.

Nova priča velikih nadlog kmetijskega stanu je prošnja za polajžbo pri iztirjevanju dače, ki jo je okrajni zastop pri sv. Lenartu v Slovenskih goricah na Štajarskem državnemu zboru na Dunaju po svojem državnem poslancu gosp. Hermanu predložil in se tako-le glasi:

„Visoka zbornica poslancev! Zavolj mnogih nero-dovitnih letin, slane, toče, povodnji itd. je naše kmet-

sko prebivalstvo močno ubožalo. Posestniki so pri hranilnicah in drugod hudo zadolženi. Le malo izmed njih je na svojih posestvih toliko pridelalo, da bi zamogli obresti za najeti kapital plačevati. Vsled tega so začeli ne samo privatni upniki, ampak tudi hranilnice tožiti dolžnike in posestva po dražbah prodajati. Število takih posilnih prodavanj se je zadnja 3 leta grozno pomnožilo. Pogosto bila so komaj za polovično ceno prodana posestva, včasih pa še za manjšo. Posestva ne dajejo več prejšnjega dobička in ker jih čedalje več na prodajo prihaja, zgubila so na vrednosti. Vsak, kojemu se posestvo po posilni dražbi proda, je gotov berač, ker malokedaj kdo več obeča, kakor vknjiženi dolgovi znašajo. Ova huda stiska nam je uže mnogo novih kmet-skih nemaničev, beračev porodila. Ali stiska še ni do vrha prikipela. Lani smo imeli še precej dobro letino, pa nam vendar ni pomagano, ker nimajo pridelki nobene primerne cene. Posestnik mora prej nezaslišano veliko pridelka prodati in še mu ni mogoče toliko denarja dobiti, da bi obresti za vknjižene dolgove poplačal, dače in doklade poravnal, ki so grozovinsko narastle. Kaj čuda, da je kmet-ski stan v največi nevarnosti popolnem uničen biti, ta prevažni stan, ki plačuje državi največ dače, njej daje največ vojakov in pride-luje vsem potrební krub. Za kmet-ski stan se država nikoli ni toliko zmenila, kolikor za obrtnijske podjet-nike, kojim je pred par leti priskočila z državnim po-sojilom mnogih (80) milijonov. Tudi od strani davka-rije najdemo kmet-ski posestniki redko kedaj usmiljenja. Visoki vladi je znano, kako je kmet-sko prebivalstvo ubožalo, kako so zemljišča prejšnjo vrednost zgubila, kako se pridelki dobro prodati ne morejo, pa vendar dačo prav trdo iztirjava! Zavolj dolžnih davkov in pristojbin (Gebühren) se zajemljajo posestva z eksekutivnim rubežem, in se včasih uže zaradi manjših zneskov se-kvestraciji podvržejo, premakljivo blago (Fahrnisse) pa eksekutivno rubi in po slepi ceni (Spottpreis) prodá tako, da se pogosto ne dobí znesek za dačo in pristoj-bino, ampak komaj toliko speča, kolikor so eksekutivni stroški znašali. Kmetijstvo mora tedaj propasti ali je uže propalo. Omeniti moramo, da se je eksekutivni meč jako poojstril s tem, da so se postavili davkarijski eksekutorji. Ta naprava davko-plačilcem sekucije še mnogo dražejše dela, ker eksekutor ne posluje kot državni služ-benik, ampak kot uradnik in se nam torej bržčas tudi stroški uradniški naračunavajo. To kaže čisti dohodek sekucij, ki je v Št. Lenartskem okraju lani nanesel okoli 2500 gold. — Pod navede-nimi stiskami vzdihuje sedaj kmet-sko prebivalstvo. Iz-voljeni možje okrajnega zastopa bili smo večkrat prošeni obrniti se do visoke vlade, naj bi posestnikom zemljišč nekoliko prizanašala in ne tako neusmiljeno dolžnih davkov iztirjevala. Podpisani odborniki prosimo toraj: visoka zbornica poslancev naj blago-voli z ozirom na veliko revščino in stiske med kmet-skim prebivalstvom pridobiti ne-koliko polajžbe pri iztirjevanju dače! Od-borniki okrajnega zastopa pri sv. Lenartu v Slovenskih goricah dne 9. januarija 1879.“ —

Tako se glasi — dostavlja „Slov. Gosp.“ — po-menljiva prošnja, ki zopet jasno in glasno priča zoper nesrečno liberalno dobo, ki nas je tako z bremení obložila in nam ves blagostan potrla, da še nam dobre letine iz stiske pomagati ne morejo. Želeti bi bilo, da bi tudi drugod okrajni zastopi jednako se oglasili. Vsaj je tudi po drugod jednako slabo in hudo! Ta-kovi glasi so najboljša priprava za dobre volitve pri bližajočih se novih volitvah za državni zbor. Kajti čeravno je prav, kar so Št. Le-